

แนวทางการพัฒนานวนอุทยานถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว
หลังเหตุการณ์ช่วยเหลือทีมหมูป่า อคาเดมี
Guidelines for Development Tham Luang-Khun Nam Nang Non
Forest Park to be Tourist Attractions After Rescuing Moopa Academy

¹วิษณุ พนาสิทธิ และ ²รัตพงษ์ สอนสุภาพ

¹Wisanu panasit and ²Rattaphong Sonsuphap

^{1,2}หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาผู้นำทางสังคม ธุรกิจและการเมือง วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

^{1,2}Master of Arts Leadership in society Business and Politics College of social innovation Rangsit University

¹Corresponding Author. E-mail: witsanuseal25@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนานวนอุทยานถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว หลังเหตุการณ์ช่วยเหลือทีมหมูป่า อคาเดมี จังหวัดเชียงราย โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีการศึกษาและเก็บรวบรวม ข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ สื่อพิมพ์ออนไลน์ การสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มเป้าหมายภาคส่วนที่มีบทบาทสำคัญต่อการท่องเที่ยว ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ได้แก่ ตัวแทนจากภาครัฐ คือ หัวหน้านวนอุทยานถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอน และภาคเอกชน คือ ประธานหอการค้าจังหวัดเชียงราย ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนานวนอุทยานถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอน แบ่งเป็น 3 ส่วนหลัก ได้แก่ 1) ส่วนแรก คือ “ไข่มุก” หรือ “บริเวณภายในนวนอุทยานถ้ำหลวงฯ” แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวควรใช้ทฤษฎี การจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นหลัก อาจผสมผสานกับทฤษฎีการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นบางส่วน 2) ส่วนที่สอง คือ “ไข่มุกขาว” หรือ “บริเวณชุมชนรอบนอกนวนอุทยานถ้ำหลวงฯ” แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวควรใช้ทฤษฎีการจัดการ การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนผสมผสานกับทฤษฎีการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยคำนึงถึงสภาพที่แท้จริง รวมทั้งข้อจำกัดต่าง ๆ ของสังคมและสภาพแวดล้อมบริเวณชุมชนรอบนอกนวนอุทยานถ้ำหลวงฯ เพื่อสามารถตอบโจทย์นักท่องเที่ยวแต่ละประเภท ได้อย่างครบถ้วน และ 3) ส่วนที่สาม คือ “กระทะใหญ่” ซึ่งก็คือ “ระดับจังหวัด/พื้นที่อำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดเชียงราย” แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวควรใช้ทฤษฎีการจัดการท่องเที่ยวอย่างผสมผสาน/บูรณาการ ทั้งทฤษฎีการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และทฤษฎีการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยคำนึงถึงสภาพที่แท้จริง รวมทั้งข้อจำกัดต่าง ๆ ของสังคม และสภาพแวดล้อมของพื้นที่แต่ละอำเภอในจังหวัดเชียงราย เพื่อสามารถตอบโจทย์นักท่องเที่ยวแต่ละประเภทได้อย่างครบถ้วน

คำสำคัญ: การจัดการการท่องเที่ยว; การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน; นวนอุทยานถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอน

Abstract

The purpose of this research was to study the development of Tham Luang-Khun Nam Nang Non Forest Park to be tourist attractions after rescuing Moopa academy, Chiang Rai Province. It was a qualitative research using collected data from academic documents. Online print media, in-depth interviews to target groups of sectors that play an important role in both public and private tourism are representatives from the government Head of Tham Luang-Khun Nam Nang Non Forest Park. And the private sector, Chairman of the Chiang Rai Chamber of Commerce. The result of this study revealed that

the development of Tham Luang Khun Nam Nang Non Forest Park is divided into 3 main parts: 1) The first part is “Yolk” or “The area within Tham Luang Forest Park”. Tourism management guidelines should be based on the theory of sustainable tourism management. May be partially integrated with the theory of cultural tourism management. 2) The second part is “Albumen” or “Community area outside Tham Luang National Park”. Tourism management approach should apply sustainable tourism management theory combined with management theory. Cultural tourism Taking into account the real condition As well as various social and environmental restrictions in the surrounding communities outside Tham Luang Forest Park. And 3) the third part is “big pan” which is “provincial level/different districts of Chiang Rai province”. Tourism management guidelines should apply the theory of tourism management in combination/Integration And the theory of cultural tourism management And sustainable tourism management theory Taking into account the real condition Including various social and environmental restrictions in each district in Chiang Rai Province To be able to fully answer the needs of each type of tourists.

Keywords: Tourism management; Sustainable tourism; Tham luang-khun nam nang non Forest park

บทนำ

ถ้ำหลวงนางนอน ตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ "ป่าดอยนางนอน" เป็นพื้นที่ที่ได้รับการประกาศให้เป็นป่าสงวนแห่งชาติ ตามกฎกระทรวงฉบับที่ 566 (พ.ศ. 2516) ออกตามความใน พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 เพื่อคุ้มครองไม้ที่มีค่าในพื้นที่ เช่น ไม้กระเทียน ไม้มะคร่า และไม้มะม่วง เป็นต้น รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติอื่น ทั้งนี้ป่าสงวนแห่งชาติป่าดอยนางนอน ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 38,475 ไร่ พื้นที่บางส่วนของป่าดอยนางนอน อยู่ในโครงการพัฒนาถ้ำหลวง แต่มีการกันพื้นที่ประมาณ 5,000 ไร่ หรือราว 8 ตารางกิโลเมตรบริเวณถ้ำหลวงขุนน้ำนางนอน ไว้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า "ถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอน" (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย,2559)

จากเหตุการณ์ค้นหาเยาวชนทีมหมูป่า อคาเดมี ไนวนอุทยานถ้ำหลวงขุนน้ำนางนอน จังหวัดเชียงราย ที่ได้สูญหายไปใถ้ำหลวง นับเป็นเวลาเกือบ 7 วัน หลังจากนั้นเจ้าหน้าที่ได้ทำการตามหาโดยระดมความช่วยเหลือจากทุกภาคส่วนทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ ในช่วงระหว่างวันที่ 23 มิถุนายน 2561 ถึงวันที่ 8 กรกฎาคม 2561 ซึ่งเป็นปฏิบัติการสำคัญที่ได้รับความสนใจจากสังคมเป็นวงกว้าง และภายหลังจากเหตุการณ์ดังกล่าว ส่งผลให้วนอุทยานถ้ำหลวงขุนน้ำนางนอนเป็นที่รู้จักของทั้งคนไทยและคนทั่วโลก ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงมีความเห็นพ้องต้องกันว่า ต้องการที่จะพัฒนานวนอุทยานถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดและรองรับนักท่องเที่ยวจากทั้งไทยและทั่วโลกได้ เนื่องจากมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก อีกทั้งลักษณะทางกายภาพของถ้ำหลวงนางนอนมีขนาดใหญ่และเข้าถึงสะดวกที่สุด ส่วนถ้ำอื่น ๆ บริเวณใกล้เคียงมีขนาดเล็กกว่ามาก และการเข้าถึงค่อนข้างลำบาก ถ้ำหลวงขุนน้ำนางนอนจึงมีความเหมาะสมที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ สามารถสร้างความสนใจและดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางเข้ามาท่องเที่ยว

ซึ่งเป็นผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในท้องถิ่น อีกทั้งยังสามารถช่วยเสริมสร้างความเจริญมั่นคงให้กับท้องถิ่นและประเทศชาติ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2542)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนานอุทยานถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวหลังเหตุการณ์ช่วยเหลือทีมหมูป่า อคาเดมี จังหวัดเชียงราย โดยเลือกศึกษาบทบาทของภาคส่วนที่มีบทบาทสำคัญต่อการท่องเที่ยว คือ ภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ได้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลมากขึ้น รวมทั้งสามารถนำไปเป็นแนวทางในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นและสังคม สามารถจัดเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้กับจังหวัดเชียงราย ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจและดึงดูดนักท่องเที่ยว ให้ตัดสินใจเดินทางมายังสถานที่ท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนานอุทยานถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวหลังเหตุการณ์ช่วยเหลือทีมหมูป่า อคาเดมี จังหวัดเชียงราย

กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดทางทฤษฎี (Theoretical framework) ของงานวิจัยนี้ ใช้แนวคิดทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ในการวิเคราะห์และอธิบายปรากฏการณ์ที่จะศึกษา แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว: การจัดการท่องเที่ยว การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เป็นทฤษฎีหลักในการวิเคราะห์

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลโดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้สามารถเข้าใจรายละเอียดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวได้อย่างลึกซึ้ง ซึ่งวิธีดำเนินการวิจัยมีรายละเอียด ดังนี้

1. การเลือกพื้นที่การศึกษา ผู้วิจัยเลือกพื้นที่การศึกษาคือ วนอุทยานถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอน จังหวัดเชียงราย เนื่องจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก และมีความหลากหลายด้านทรัพยากรธรรมชาติ สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวได้

2. ผู้ให้ข้อมูลหลัก ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลโดยศึกษาค้นคว้าข้อมูลข่าวสารจากเอกสารทางวิชาการ สิ่งพิมพ์ออนไลน์ รวมถึงการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับกลุ่มเป้าหมายภาคส่วนที่มีบทบาทสำคัญต่อการท่องเที่ยวทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ได้แก่ ตัวแทนภาครัฐ หัวหน้าวนอุทยานถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอน จังหวัดเชียงราย และตัวแทนภาคเอกชน จังหวัดเชียงราย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงประเด็นที่ต้องการศึกษา

3. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก คือ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure interview) ผู้วิจัยจะกำหนดคำถามไว้ล่วงหน้าเพื่อเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ (Interview guide) โดยผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ในการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

4. แหล่งที่มาของข้อมูล 1) แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data sources) ข้อมูลที่ได้มาจากการสืบค้นเอกสาร หนังสือ บทความวิชาการ งานวิจัย เอกสารข้อมูลด้านวิชาการต่าง ๆ และสิ่งพิมพ์ออนไลน์ 2) แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data sources) โดยผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์และลงพื้นที่ด้วยตนเอง ซึ่งสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อการท่องเที่ยวทั้งภาครัฐและภาคเอกชน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำผลลัพธ์ที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการรวบรวม จำแนกประเภทข้อมูล จัดหมวดหมู่ สร้างข้อสรุปโดยเหตุผลเชิงอุปนัย (inductive reasoning) ซึ่งนำเหตุย่อยจากแต่ละเหตุของกรณีศึกษามารวมกัน และการเชื่อมโยงข้อมูลเข้าด้วยกัน รวมถึงนำเสนอผลการศึกษาและรายงานผลแบบพรรณนา (narrative description)

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการพัฒนานอุทยานถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวหลังเหตุการณ์ช่วยเหลือทีมหมูป่า อคาเดมี มีความหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นทฤษฎีการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหรือทฤษฎีการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หรือทฤษฎีแบบผสมผสานหรือบูรณาการร่วมกัน สามารถสรุปได้เป็น 3 ส่วนหลัก ได้แก่

1. ส่วนแรก คือ “ไขแฉ่ง” หรือ “บริเวณภายในวนอุทยานถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอน” จากการศึกษาพบว่า แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวบริเวณภายในวนอุทยานถ้ำหลวงฯ ควรใช้ทฤษฎีการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นหลัก อาจจะผสมผสานกับทฤษฎีการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นบางส่วน (เช่น ส่วนที่เป็นอนุสาวรีย์จำเริญ) ซึ่งการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นการบริหารจัดการท่องเที่ยวให้พัฒนา ในทุกๆ ด้านอย่างรอบคอบ และความมั่งคั่งทางสุนทรียภาพ มีการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างชาญฉลาด เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด และยาวนาน โดยไม่ทำให้สูญเสียเอกลักษณ์ทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของท้องถิ่น

2. ส่วนที่สอง คือ “ไขขาว” หรือ “บริเวณชุมชนรอบนอกวนอุทยานถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอน” จากการศึกษาพบว่า แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวในส่วนนี้ ควรใช้ทฤษฎีการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนผสมผสานกับทฤษฎีการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยคำนึงถึงสภาพที่แท้จริง รวมทั้งข้อจำกัดต่าง ๆ ของสังคมและสภาพแวดล้อมบริเวณชุมชนรอบนอกวนอุทยานถ้ำหลวงฯ เพื่อสามารถตอบโจทย์นักท่องเที่ยวแต่ละประเภทได้อย่างครบถ้วน

3. ส่วนที่สาม คือ “กระทะใหญ่” ซึ่งก็คือ “ระดับจังหวัด/พื้นที่อำเภอต่างๆ ของจังหวัดเชียงราย” จากการศึกษาพบว่า แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวในส่วนนี้ควรใช้ทฤษฎีการจัดการท่องเที่ยวอย่างผสมผสาน/บูรณาการ ทั้งทฤษฎีการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และทฤษฎีการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยคำนึงถึงสภาพที่แท้จริง รวมทั้งข้อจำกัดต่าง ๆ ของสังคมและสภาพแวดล้อมของพื้นที่แต่ละอำเภอในจังหวัดเชียงราย เพื่อสามารถตอบโจทย์นักท่องเที่ยวแต่ละประเภทได้อย่างครบถ้วน

อภิปรายผลการวิจัย

จากสรุปผลการวิจัยมีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย สามารถแบ่งการอภิปรายผลเป็น 3 ประการ คือ

ประการแรก จังหวัดเชียงรายถือได้ว่ามีองค์ประกอบของการท่องเที่ยวที่ครบถ้วนและมีศักยภาพสูง ได้แก่ 1) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (accessibility) มีศักยภาพสูง 2) ที่พักแรมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว (accommodation) มีศักยภาพสูง 3) แหล่งท่องเที่ยว (attractions) มีความหลากหลายและมีศักยภาพสูง 4) กิจกรรมการท่องเที่ยว (activities) และกิจกรรมนันทนาการ (tourist activities และ recreational activities) มีความหลากหลายและน่าดึงดูดใจ 5) บริการเบ็ดเตล็ดทั้งหมดที่มีให้นักท่องเที่ยว (ancillary) เช่น บริการด้านร้านอาหาร โรงพยาบาลไปรษณีย์สถานบริการน้ำมัน ร้านค้า ร้านขายของที่ระลึก ห้องสุขา เป็นต้น ถือว่ามีศักยภาพที่สูง

ประการที่สอง จังหวัดเชียงรายสามารถตอบโจทย์ “วัตถุประสงค์ของการเดินทางท่องเที่ยว” ในลักษณะต่างๆ ได้อย่างครบถ้วน ไม่ว่าจะเป็น 1) การท่องเที่ยวเพื่อความสนุกสนานและความบันเทิง 2) การท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อน 3) การท่องเที่ยวเพื่อศึกษาวัฒนธรรม 4) การท่องเที่ยวเพื่อการกีฬา 5) การท่องเที่ยวเพื่อธุรกรรมการประชุมและสัมมนา และ 6) การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา นอกจากนี้ ถ้าลักษณะการท่องเที่ยวแบ่งตาม “ความมุ่งหวังของนักท่องเที่ยว” แล้ว ก็ถือได้ว่าจังหวัดเชียงรายสามารถตอบโจทย์ความมุ่งหวังของนักท่องเที่ยวได้ครบถ้วนเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็น 1) ความมุ่งหมายในทางกายภาพ 2) ความมุ่งหวังในทางศิลปวัฒนธรรม 3) ความมุ่งหวังในมิตรภาพ 4) ความมุ่งหวังทางฐานะและชื่อเสียงเกียรติศักดิ์

ประการที่สาม ประเภทของการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงรายถือว่ามีครบถ้วน ไม่ว่าจะเป็น (1) การท่องเที่ยวธรรมชาติ (natural tourism) (2) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (cultural tourism) (3) การท่องเที่ยวแบบบันเทิงและการกีฬา (sport and entertainment tourism) และ (4) การท่องเที่ยวเพื่อการประชุมสัมมนา (business and convention tourism)

2. แนวทางการจัดการการท่องเที่ยววนอุทยานถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอนการจัดการท่องเที่ยวส่วนแรก: บริเวณภายในวนอุทยานถ้ำหลวงฯ ต้องพิจารณาถึงหลักการสำคัญ 14 หลักการอย่างครอบคลุม ซึ่งประกอบด้วย 1) การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวในขอบเขตของความสามารถของธรรมชาติชุมชน ชนบทธรรมนิยม ประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว 2) การตระหนักในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบต่อชุมชนชนบทธรรมนิยม ประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน 3) การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบต่อระบบนิเวศชุมชน ชนบทธรรมนิยม ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่มีต่อการท่องเที่ยว 4) การประสานความต้องการทางเศรษฐกิจ การคงอยู่ของสังคม และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน 5) มีการดำเนินการจัดการภายใต้ขีดความสามารถ ของระบบธรรมชาติ (carrying capacity) ในการฟื้นฟูให้สามารถผลิตและให้บริการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้ตลอดไป โดยไม่ลดถอย หรือเสื่อมโทรมลง 6) มีการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมสู่ท้องถิ่น (equity) 7) ให้ประสบการณ์นันทนาการที่มีคุณค่าแก่นักท่องเที่ยว

(quality of experience) 8) ให้ผู้มาเยือน หรือนักท่องเที่ยว ได้เรียนรู้ และเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่ ทรัพยากร และวิถีชีวิต (education and understanding) 9) เน้นการออกแบบที่กลมกลืนกับสถาปัตยกรรมท้องถิ่น และใช้วัสดุในท้องถิ่น (local architecture and local material) 10) การประสาน การพัฒนาการท่องเที่ยว (integrating tourism into planning) เข้ากับกรอบแผนกลยุทธ์การพัฒนาแห่งชาติ การพัฒนาท้องถิ่น และการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม จะช่วยขยายศักยภาพการท่องเที่ยว 11) เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น (involving local communities) ในด้านการจัดการผลตอบแทนของประชาชน และสิ่งแวดล้อมเพื่อช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตและการจัดการการท่องเที่ยว 12) การประสานความร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการ ประชาชนท้องถิ่น องค์กรและสถาบันที่เกี่ยวข้อง (consulting stakeholders and the public) เพื่อลดข้อขัดแย้งและร่วมแก้ปัญหา 13) เป็นการฝึกอบรมบุคลากร (training staff) โดยสอดแทรกแนวคิดและวิธีปฏิบัติในการพัฒนาแบบยั่งยืนแก่บุคลากรท้องถิ่นทุกระดับ เพื่อยกระดับการบริการการท่องเที่ยว และ 14) ข้อมูลข่าวสารที่สื่อให้กับนักท่องเที่ยว โดยมุ่งสร้างความเข้าใจในการเคารพต่อธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว (Marketing Tourism Responsibly) อีกทั้งเป็นการช่วยยกระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวอีกทางหนึ่ง

กล่าวอีกนัยหนึ่ง การจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบริเวณภายในอุทยานถ้ำหลวงสอดคล้องกับหลักการในการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนตามหลักการการพัฒนาการท่องเที่ยวของโลกของบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542) ในเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน คือ การอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอดี ลดการบริโภคและใช้ทรัพยากรที่เกินความจำเป็น ควบคู่กับการลดการก่อของเสียรักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม ประสานแผนการพัฒนาการท่องเที่ยว นำการท่องเที่ยวขยายฐานเศรษฐกิจในท้องถิ่น การมีส่วนร่วม การสร้างเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวกับท้องถิ่นจัดประชุม และปรึกษาหารือกับผู้เกี่ยวข้องที่มีผลประโยชน์ร่วมกันการพัฒนาบุคลากรการเตรียมข้อมูลบริการข่าวสารการท่องเที่ยวและประเมินผล ตรวจสอบและวิจัยเพื่อทราบผลของการบริการ นำมาปรับปรุงและแก้ไขการจัดการการบริการอย่างมีประสิทธิภาพ

การจัดการท่องเที่ยวส่วนที่สอง: บริเวณชุมชนรอบนอกอุทยานถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอนต้องครอบคลุมวัฒนธรรมทั้ง 2 ประเภท คือ (1) วัฒนธรรมวัตถุ (material culture) ซึ่งได้แก่ สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีต่างๆ เช่น ตู้เย็น หม้อหุงข้าว แก้วน้ำ มีด โต๊ะ รถ เครื่องบิน โทรศัพท์ โทรทัศน์ จรวด บ้าน วัด หอประชุม เป็นต้น จนถึงเครื่องจักรกล ประเภทต่างๆ และ 2) วัฒนธรรมไม่เกี่ยวกับวัตถุ (non material culture) หมายถึง อุดมการณ์ ค่านิยม แนวคิดในเรื่องการแข่งขันอย่างมีเหตุผล ประเพณีการปฏิบัติสืบต่อกันมาและเป็นที่ยอมรับกัน ในชนกลุ่มของตนเอง ดึงมา เหมาะสม เช่น ศาสนา ความเชื่อ ความสนใจ ทัศนคติ ความรู้ ความสามารถ ซึ่งเป็นนามธรรมที่มองเห็นไม่ได้ ซึ่งวัฒนธรรมประเภทนี้แบ่งออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่ (1) สถาบันสังคม (2) ศิลปะ (3) ภาษา (4) พิธีกรรม และ (5) วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับการควบคุมทางสังคม เช่น ศาสนาความเชื่อทาง สังคม ค่านิยม ประเพณี และกฎหมาย

นอกจากนี้ การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในบริเวณชุมชนรอบนอกวนอุทยานถ้ำหลวงต้องคำนึงถึง การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประเภทต่าง ๆ เพื่อสามารถตอบโจทย์นักท่องเที่ยวแต่ละประเภทได้อย่างครบถ้วน ไม่ว่าจะเป็น 1) การท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ (historical tourism) ซึ่งหมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยัง แหล่งท่องเที่ยวทาง โบราณคดีและประวัติศาสตร์เพื่อชื่นชมและเพลิดเพลินในสถานที่ท่องเที่ยว ได้รับความรู้ ความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์และโบราณคดีในท้องถิ่นบนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดก ทางวัฒนธรรม และคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยที่ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของพิมพา หิรัญกิตติ และคณะ (2557) เรื่องพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของนักท่องเที่ยวชาวไทย 2) การท่องเที่ยวงานวัฒนธรรมและประเพณี (cultural and traditional tourism) ซึ่งหมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชมงานศิลปวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ที่ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้น ๆ จัดขึ้น เพื่อให้ได้รับความ เพลิดเพลิน ตื่นตา ตื่นใจในสุนทรียศิลป์ และศึกษาความเชื่อ การยอมรับนับถือ การเคารพพิธีกรรมต่างๆ อีกทั้ง ได้รับความรู้ ความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรม มีประสบการณ์ใหม่ๆ เกิดขึ้นบนพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อ และมิจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมใน การจัดการการท่องเที่ยว 3) การท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตชนบท (rural tourism/village tourism) ซึ่งหมายถึง การท่องเที่ยวในหมู่บ้านชนบทที่มีลักษณะวิถีชีวิต และผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์พิเศษเด่น เพื่อให้ ได้รับความเพลิดเพลิน ได้รับความรู้ งดงาม สร้างสรรค์และภูมิปัญญาพื้นบ้าน อีกทั้ง มีความเข้าใจใน วัฒนธรรมท้องถิ่น บนพื้นฐานความรับผิดชอบต่อและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดก ทางวัฒนธรรมและคุณค่าของ สภาพแวดล้อม โดยชุมชนท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว 4) การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (sport tourism) ซึ่งหมายถึง การท่องเที่ยวไปยังสถานที่ออกกำลังกายหรือเล่นกีฬาหรือ แข่งขันการกีฬา โดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยว ในรูปแบบของการจัดรายการกีฬา ตามเส้นทางที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมกีฬา ได้ สนุกสนานเพลิดเพลินกับการออกกำลังกายหรือเล่นกีฬาหรือแข่งขันการกีฬา และ 5) การท่องเที่ยวเชิง สุขภาพทางวัฒนธรรม (cultural health tourism) หมายถึง การเดินทางเที่ยวไปเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยมีกิจกรรมส่งเสริม สุขภาพ หรือฟื้นฟู สุขภาพทางวัฒนธรรม เช่น การนวดตัว การนวดฝ่าเท้า การอบสมุนไพร การประคบสมุนไพร การฝึกกายบริหาร การฝึกสมาธิ เป็นต้น อนึ่ง ส่วนการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในบริเวณชุมชนรอบนอกวนอุทยานถ้ำหลวงฯ จังหวัดเชียงราย จะให้น้ำหนักการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเภทไหนเป็นพิเศษขึ้นอยู่กับความร่วมมือปรึกษาหารือและร่วมกันกำหนดแผนการท่องเที่ยวของภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด

การจัดการท่องเที่ยวส่วนที่สาม: ระดับจังหวัด/พื้นที่อำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดเชียงราย ต้องมีการจัดการ ท่องเที่ยวอย่างผสมผสาน/บูรณาการของพื้นที่อำเภอต่างๆ ของจังหวัดเชียงราย ต้องเป็นการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวที่พัฒนาในทุกๆ ด้านอย่างรอบคอบ และระมัดระวังเรื่องที่จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม และความงดงามทางสุนทรียภาพ มีการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างชาญฉลาดเกิดประโยชน์ อย่างสูงสุดและยาวนาน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในท้องถิ่นจะต้องร่วมกันศึกษาด้านความสามารถในการรองรับของพื้นที่

ควรคำนึงถึงมิติต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านกายภาพ ด้านนิเวศวิทยา และด้านความรู้สึก โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน ควรร่วมกันพิจารณาว่าพื้นที่ใดให้ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจสูงสุด และศึกษาลักษณะของกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้ทราบขีดความสามารถแหล่งท่องเที่ยวและสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม โดยประเมินความสามารถในการรองรับด้านกายภาพที่แท้จริง และจะต้องให้ความสำคัญกับทรัพยากรที่มีอยู่นั้นสามารถรองรับได้มากน้อยเท่าใด รวมทั้งขีดความสามารถในการรองรับทางความรู้สึก โดยวัดจากความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และประชาชน ในท้องถิ่นด้วย

การท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย ทั้งพื้นที่ “ไช่แดง” คือ “บริเวณภายในวนอุทยานถ้ำหลวง” พื้นที่ “ไช่ขาว” หรือ “บริเวณชุมชนรอบวนอุทยานถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอน” และพื้นที่ “กระทะใหญ่” ซึ่งก็คือ “พื้นที่อำเภอต่างๆ ของจังหวัดเชียงราย” ซึ่งสอดคล้องกับพรพิมล ขำเพชร และรุ่งรวี จิตภักดี (2560) ในเรื่องปัจจัยสู่ความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อความยั่งยืน โดยต้องให้ความสำคัญกับ 5 ภารกิจหลัก ได้แก่ 1) การโฆษณาและประชาสัมพันธ์: หน่วยงานที่รับผิดชอบในด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวต้องมีบทบาทในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวให้สาธารณะชนได้รับรู้และรับทราบให้มากที่สุด 2) การสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยว: ต้องสำรวจหาข้อมูลในแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่ ที่เป็นข้อมูลสำคัญและจำเป็น 3) การปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว: ต้องจัดทำแผนงานโครงการเพื่อปรับปรุงและพัฒนา แหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่ประทับใจของนักท่องเที่ยว 4) การบริหารแหล่งท่องเที่ยว: ต้องกำหนดแนวทางในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่อย่างเหมาะสม และเกิดประโยชน์สูงสุด 5) การรักษาความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว: ต้องวางระบบในการดูแลรักษาความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่รับผิดชอบ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์

1) แนวทางการพัฒนาบริเวณ “ไช่แดง” หรือ “บริเวณภายในวนอุทยานถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอน” เนื่องจากภายในเขตวนอุทยานถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอน ได้มีแผนพัฒนาที่มีประสิทธิภาพอยู่แล้ว ดังจะเห็นได้จากแนวคิดที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพของคุณกวี ประสมพล หัวหน้าวนอุทยานถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอน ขาดเพียงแต่การสนับสนุนจากรัฐบาลและผู้มีอำนาจที่เกี่ยวข้องในการผลักดัน ดังนั้น ผู้วิจัยขอเสนอให้รัฐบาลควรต้องสนับสนุนงบประมาณอย่างเพียงพอ เพื่อผลักดันแผนการพัฒนาภายในเขตวนอุทยานถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอน ให้เกิดประสิทธิผลอย่างเป็นรูปธรรมโดยเร็วที่สุด

2) ข้อเสนอว่าด้วยแนวทางการพัฒนาบริเวณ “ไช่ขาว” หรือ “บริเวณชุมชนรอบวนอุทยานถ้ำหลวงฯ” ในทัศนะผู้วิจัย ประกอบด้วย

(1) เพิ่มการมีส่วนร่วมของชุมชนให้พวกเขาได้รับผลประโยชน์อย่างเต็มที่ แต่ต้องมีมาตรฐานหรือกฎข้อบังคับร่วมกันของทุกฝ่าย ที่ชุมชนรอบนอกอุทยานจะไม่ไปเอารัดเอาเปรียบนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว

(2) ภาครัฐต้องเข้าไปวางโครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณูปโภคที่จำเป็น ทั้งรถรับส่ง ที่จอดรถ และราคาค่าจอดรถ จุดที่ตั้งบริเวณร้านค้าหรือแหล่งช้อปปิ้ง ห้องน้ำ ศาลาและอื่นๆ ที่จะส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพและการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว

(3) ภาครัฐต้องเข้าไปสนับสนุนงบประมาณและองค์ความรู้ในการสร้างอาชีพต่างๆ ที่เกี่ยวกับท่องเที่ยว (โฮมสเตย์ ร้านอาหาร บ้านพัก ขายของฝาก โอท็อป และอื่น ๆ) และกิจกรรมต่างๆ ที่สร้างสรรค์ให้ชาวบ้านบริเวณรอบอุทยาน ที่จะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เพิ่มขึ้นได้ เช่น การสร้างศูนย์การเรียนรู้เกี่ยวกับการกัญชา หลวงฯ เป็นต้น

3) ข้อเสนอว่าด้วยแนวทางการพัฒนาบริเวณ “กระทะใหญ่” หรือ “ระดับจังหวัด” ในทัศนะผู้วิจัย คือ ภาครัฐต้องสร้างการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเด่นๆ ที่เป็นจุดขายของแต่ละอำเภอ เข้าไปกับการท่องเที่ยวถ้ำหลวงฯ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวบริเวณถ้ำหลวงให้เดินทางต่อไปยังแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอต่าง ๆ ดังกล่าว โดยใช้วิธีการสร้างกิจกรรมหรือการออกแคมเปญที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวในแต่ละประเภท

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาเชิงลึกถึงแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวบริเวณภายในวนอุทยานถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอน อย่างยั่งยืนควรเป็นอย่างไรเมื่อเปรียบเทียบกับกรณีคล้ายกันในประเทศ

2) ควรศึกษาการท่องเที่ยววนอุทยานถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอน ในมิติการพัฒนาเชิงอนุรักษ์ เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สนองประโยชน์ต่อชุมชน สังคม และประเทศชาติอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย. (2559). *การดำเนินการให้ความช่วยเหลือผู้สูญหายในวนอุทยานถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอน จังหวัดเชียงราย*. เอกสารสรุปผลการถอดบทเรียนภายหลังการปฏิบัติงาน

(After Action Review : AAR).

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2545). *การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในมุมมองของคนในกรุงเทพมหานคร*.

กรุงเทพฯ: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา และเพ็ญศิริ ศรีคำภา. (2557). *การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*. กรุงเทพฯ:

ธรรมสาร.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2542). *การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พรพิมล ขำเพชร และรุ่งรวี จิตภักดี. (2560). *ปัจจัยสู่ความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อความยั่งยืน*. เอกสารการประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 7. วันที่ 24 พฤศจิกายน 2560.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

พิมพา หิรัญกิตติ และคณะ. (2557). พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของนักท่องเที่ยวชาวไทย. *วารสารสุทธิปริทัศน์*, ปีที่ 28 ฉบับที่ 88.